

УДК 613.6.02

В.М. Остапчук, О.М. Єгоров

**Збереження здоров'я
залізничників як основна мета
медичної служби
на Південній залізниці**

У залізниці та її медичних закладів спільний історичний шлях тривалістю 140 років самовідданої праці.

Як свідчать історичні документи, створення та становлення медичної служби Південної залізниці припадає на другу половину XIX ст.

Під час будівництва окремих дільниць залізниці, вагоноремонтних майстерень створювали лікарські та фельдшерські пункти для надання медичної допомоги залізничникам. Так, у 1874 р. на станціях Ромни та Кременчук було відкрито приймальні відділення, де амбулаторний прийом проводив лікар. У 1888 р. у Харкові вперше було відкрито лікарню на 15 ліжок. До 1917 р. у медичних закладах залізниці було розгорнуто 226 ліжок, переважно при приймальних відділеннях, де працювало 27 лікарів. Медичну допомогу на відділеннях станцій надавали фельдшери.

Перша вузлова лікарня на залізниці на 100 ліжок, яка почала функціонувати з 1922 р. у Харкові, мала власні клінічну та біохімічну лабораторії, фізіотерапевтичні кабінети з водолікуванням. Основного розвитку спеціалізована медична допомога набуває після 1930 р, коли відкриваються жіночі та дитячі консультації, рентгенівські кабінети, починають прийом спеціалісти.

За ініціативою відомого професора І. Вельвовського у 1927 р. у Харкові створено перший на залізничному транспорті країни психоневрологічний диспансер, а в 1929 р. на його базі відкрито стаціонар на 30 ліжок. За наказом Трансупра Міністерства шляхів сполучення (МШС) у 1932 р. диспансер отримав назву «Психоневрологічний інститут Південної залізниці», у подальшому назва лікарні була змінена на «Центральну психоневрологічну та нейрохірургічну лікарню МШС», де консульгували та проводили лікування хворих з багатьох віддалених залізниць. Тут працювали відомі вчені — учні та послідовники академіка В. Бехтерева — професори К. Платонов, І. Вельвовський, В. Плотічер та ін. На базі цієї клініки вперше в країні було створено психотерапевтичну школу, світову славу та визнання одержала роз-

роблена та впроваджена система психопрофілактики болю при пологах. У цій лікарні вперше на залізничному транспорті країни почали проводити нейрохірургічні втручання.

Напередодні Великої Вітчизняної війни за ініціативою начальника лікарської служби полковника В. Сиворонова на Південній залізниці виник та набув поширення в країні воєнно-патріотичний «Апухтінський рух» медичних працівників, названий на честь фахівця з військово-польової хірургії професора В. Апухтіна. Кожен медичний працівник повинен був оволодіти всіма способами надання первинної медичної допомоги, вміти користуватися картою, протигазом, компасом, опанувати навички володіння стрілецькою зброєю.

Під час війни медичні працівники закладів Південної залізниці рятували життя бійцям і на передовій, і в тилу. Центральну психоневрологічну і нейрохірургічну лікарню МШС було перетворено на Спеціалізований психіатричний та нейрохірургічний шпиталь № 33 666, начальником якого був професор В. Юштін.

Після війни багато зусиль було віддано відновленню зруйнованих та будівництву нових медичних закладів, значно розширилася мережа лікарень, поліклінік, фельдшерсько-акушерських пунктів, здоровпунктів.

У 1990 р. чисельність ліжкового фонду медичних закладів Південної залізниці становила 3785, ще 350 ліжок мала Центральна клінічна лікарня.

У 70-х роках започатковано Програму розвитку системи охорони здоров'я на Південній залізниці, розраховану на 20 років.

За цей період:

— набули розвитку нові напрями в медицині (кріомедицина та радіомедицина);

— важливе місце відведено реабілітації. У медичних закладах та на провідних підприємствах відкрито реабілітаційні кабінети (кабінети емоційного розвантаження), побудовано санаторій «Миргород» як реабілітаційний центр для хворих кардіологічного профілю, зокрема для ліквідаторів аварії на ЧАЕС;

— подальшого розвитку одержали питання професійного добору, розробки методик та створення апаратури психофізіологічного контролю, методик оцінки стану здоров'я осіб, робота яких пов'язана з безпекою руху потягів;

— впроваджено новий напрямок у хірургії — ендоскопічну хірургію. Керівником цього напрямку став доктор медичних наук, професор Є.Д. Хворостов, який співпрацював з німецько-індійською фірмою «Дина».

На базі дитячої консультації відділкової лікарні на станції Основа з 1975 р. протягом 10 років функціонувала «Школа передового досвіду» для працівників усіх залізниць Радянського Союзу.

Широкого розмаху набуло будівництво: у 1979 р. введено в експлуатацію Центральну клінічну лікарню № 5, у 1986 р. — хірургічний корпус на 330 ліжок Дорожньої клінічної лікарні на станції Харків. Поряд з лікарнею збудовано залізничне медичне училище, що значно поліпшило укомплектування залізничних медичних закладів кваліфікованими медичними сестрами та фельдшерами.

Реконструйовано або прибудовано нові корпуси до лікарень на станціях Основа, Кременчук, Люботин, Куп'янськ, Полтава, Лозова та ін.

У 1990 р. відкрито лікувальний корпус фізіотерапевтичної лікарні в Миргороді, де проводять водолікування.

У 1991 році прийнято в експлуатацію нову поліклініку, розраховану на 225 відвідувань за зміну, на станції Суми, у 1993 р. закінчилося будівництво нового корпусу відділкової лікарні на станції Люботин, побудовано 4-поверхову сучасну лінійну поліклініку на станції Ромни.

Цей період також характеризується творчим підйомом у роботі медичних працівників. Проведено змагання на тему «Зразковий медичний заклад», «Зразковий медичний підрозділ», конкурси змагання інженерно-лікарських бригад, «Кращий за професією». Це сприяло обміну досвідом.

Поряд з цим, на залізниці завжди дбали про якість надання медичної допомоги, впровадження передових медичних технологій, співпрацю залізничників з керівниками підприємств залізничного транспорту в питаннях охорони здоров'я. Так, на залізниці активно функціонували понад 60 інженерно-лікарських бригад, що сприяло зниженню захворюваності з тимчасовою втратою працездатності та інвалідності.

Вперше на залізничному транспорті України за ініціативою професора Є.Д. Хворостова в Дорожній клінічній лікарні на станції Харків з 1994 р. запроваджено відеолапароскопічні операції. За ці роки виконано десятки тисяч операцій при жовчнокам'яній хворобі, кісті печінки та підшлункової залози, виразковій хворобі дванадцятипалої

кишки, на селезінці. Тут вперше в Україні впроваджено відеоскопічні малоінвазивні операції при холедохолітазі, проведено лапароскопічні операції з пересадження клітин підшлункової залози для лікування цукрового діабету, застосовано криохірургічні методи при видаленні жовчного міхура, поліпів шлунка та товстого кишечника, ахалазії стравоходу. Зниженню операційного травмування органів додатково сприяло використання ультразвукового скальпеля.

Придбана останніми роками найсучасніша відеосистема «Olimpus» дає змогу проводити маніпуляції та операції на жовчних шляхах, розсічення сфінктера, маніпулювати одночасно на жовчних шляхах та дванадцятипалій кишці. Діагностичні складних хірургічних станів допомагають сучасні ультразвукові та цифрові рентгенівські системи.

Упровадженню нових медичних технологій сприяє діяльність на базі дорожньої та центральної клінічних лікарень 12 кафедр Харківської медичної академії післядипломної освіти, Харківського державного медичного університету, Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, відділів наукових медичних закладів. Наші фахівці спільно з професорсько-викладацьким персоналом кафедр здійснюють наукову діяльність, публікують матеріали, є постійними учасниками з'їздів, конференцій та семінарів, які проводяться в різних країнах.

Завдяки оновленій матеріально-технічній базі Дорожньої клінічної лікарні на станції Харків на сучасному рівні надається діагностична та лікувальна допомога з використанням новітніх медичних методик, набули поширення стаціонарозаміщуючі технології, амбулаторно-хірургічні втручання, працює педіатричний стаціонар за трьома профілями — загальнопедіатричним, гастроентерологічним та неврологічним.

З метою збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я жінок-залізничниць у 2004 р. відкрито Центр здоров'я жінки. Сучасне обладнання, діагностичні можливості, комфортні умови центру дозволяють на високому рівні надавати практичну та консультативну допомогу жінкам.

Керівництво Південної залізниці постійно надає допомогу в проведенні ремонту в лікувально-профілактичних закладах, а також у придбанні сучасного медичного обладнання. Так, у 2008 р. проведено ремонт у хірургічному стаціонарі Дорожньої клінічної лікарні на станції Харків.

Новітньою високоефективною технікою обладнане стоматологічне відділення вузлової лікарні на станції Харків. Для відділкової лікарні на станції Полтава придбано цифровий рентгенівський апарат «Суперікс», апарат ультразвукової

діагностики, мамограф, апарат штучної вентиляції легень, монітори реанімаційно-хірургічні, дозатори для внутрішньовенного вливання. Відділення функціональної діагностики вузлової лікарні на станції Гребінка обладнане новою комп'ютерною діагностичною технікою. Впровадження в практику нових методик дає змогу швидко проводити біологічні та гематологічні дослідження. Найстаріший медичний заклад залізниці — лінійна поліклініка на станції Ромни — розташована в новому приміщенні, розрахованому на 180 відвідувань за зміну, оснащена комп'ютерними діагностичними системами «Аскольд», «Візус», «Холтер», «Допуск» та сучасним лікарняним обладнанням. У 2002 р. поліклініка акредитована на вищу категорію.

Завжди в центрі уваги керівництва залізниці було питання про повноцінне відновлювальне лікування залізничників та ветеранів залізничного транспорту. У санаторіях Миргорода та Євпаторії відпочивають і лікуються працівники та ветерани залізниці. До їх послуг — добре оснащені лікувальні відділення, комфортні умови перебування, басейни та сауни, мальовнича лісопаркова територія. Понад 10 тис. дітей залізничників оздоровлюються та лікуються в цих санаторіях у період літніх та зимових канікул.

Протягом останніх трьох років медичні працівники наших лікувально-профілактичних закладів проводять комплексне медичне обстеження керівного складу Укрзалізниці. Неодноразово за ретельно виконану роботу медичні працівники одержували подяку і нагороди від керівництва Укрзалізниці.

Оптимізація стаціонарної медичної допомоги дала можливість поліпшити показники ефективного використання ліжкового фонду (збільшити показник роботи ліжка та зменшити середню тривалість перебування хворого на ліжку). Впровад-

ження нових технологій сприяло підвищенню якості лікування та діагностики. Приведення штатного розпису у відповідність до нормативів та обсягів роботи дало змогу оновити колективи, підвищити їх професійний рівень шляхом оволодіння працівниками суміжними спеціальностями.

На сьогодні Південна залізниця має 13 лікувально-профілактичних закладів, де працюють 2999 медичних працівників, зокрема: 564 лікарі, 1300 працівників середнього медичного персоналу, 546 — молодшого персоналу, інших — 578 осіб. Ліжковий фонд становить 1055 ліжок (62,1 на 10 000 населення).

Одним із напрямів поліпшення роботи є впровадження добровільного медичного страхування.

Діяльність лікувально-профілактичних закладів спрямована на профілактику та зниження захворювань, зокрема з тимчасовою непрацездатністю, поліпшення медичного забезпечення безпеки руху потягів, зміцнення матеріально-технічної бази закладів, впровадження нових медичних технологій, залучення позабюджетних коштів для утримання та розвитку лікувально-профілактичних закладів, а також поліпшення умов перебування хворих у стаціонарі, умов роботи медичних працівників.

У плані подальшого розвитку передбачене максимальне використання наукового потенціалу. Стратегічним напрямом діяльності медичної служби і лікувально-профілактичних закладів має стати впровадження сучасних медичних технологій, зокрема інформаційних, як у стаціонарах, так і на первинному рівні, надання медичної допомоги залізничникам, членам їхніх сімей та пенсіонерам.

Чітка та злагоджена робота всіх працівників медичних закладів залізниці є запорукою бездоганної діяльності її підрозділів, високої дисципліни та забезпечення безпеки руху.